

**INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA BO‘LAJAK PEDAGOGLARNING
MANTIQUIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASINING
AMALIY IFODASI**

Rahmonova Husniobod Valeriy qizi

Fargona viloyat oltiariq tuman

10- sonli umumtalim maktabi o‘qituvchisi

Zamonaviy ta’lim muhitida bo‘lajak pedagoglarni tayyorlash nafaqat nazariy bilim uzatish, balki ularning mantiqiy hamda ijodkorlik qobiliyatlarini muvozanatli shakllantirish vazifasini ham o‘z ichiga oladi. Bu nuqtai nazardan «Kreativ pedagogika» bilan «Pedagogik mahorat» kurslarini birlashtirib o‘qitish alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu texnologik yondashuv ta’lim jarayonining mazmun jihatlarini, o‘quv kurslari bo‘yicha mavzularni, kerakli pedagogik muhitni, integratsiyalashgan usullarni hamda kutilayotgan natijalarni yagona bir butun tizim sifatida birlashtirib beradi.

Texnologiyaning bosh yo‘nalishi talabalarning tanqidiy tahlil qilish salohiyatini yuksaltirish, pedagogik bilimlarning amaliyotda qo‘llanilishini kafolatlash va ijodkorlikni ta’lim jarayonining ajralmas unsuriga aylantirishdan iborat. Bunda shunchaki nazariy ma'lumot uzatish bilan kifoyalanmasdan, talabalarda mustaqil baholash, murakkab vaziyatlardan chiqish yo‘llarini aniqlash va innovatsion takliflar kiritish ko‘nikmalarini shakllantirish ko‘zda tutiladi.

Ushbu tizim bir qancha muhim yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi. Eng avvalo, pedagogik amaliyotda duch kelinadigan zamonaviy muammolarga an’anaviy bo‘lmagan yechimlar topishni qo‘llab-quvvatlash.

Ikkinchidan, talabalarning individual taraqqiyotini ta’minlash, ularning ijodiy imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarish va faol fikrlash an‘analarini mustahkamlash.

Uchinchidan, turli fanlar o‘rtasidagi o‘zaro aloqadorlik asosida pedagogik bilimlarni kompleks ravishda o‘zlashtirish va real hayotda qo‘llash.

To‘rtinchi jihatdan, ta’lim jarayoni samaradorligini ta’minlash maqsadida ilg‘or o‘qitish texnologiyalarini amaliyotga joriy etish.

Har bir o‘quv mavzusi doirasida mos keluvchi integratsion usullar qo‘llaniladi: jumladan, dialogik suhbat, tuzilish-mantiqiy tahlil vositalari, strategik yechimlar qabul qilish uslubiyoti, qarama-qarshi savollar texnikasi, muammoli o‘qitish hamda ma'lumotlarni tekshirish yondashuvlari. Mazkur uslublar talabalarning bilim olish jarayonini shunchaki passiv qabul qilish holatidan faol tadqiqotchilik va mustaqil xulosalar yasash bosqichiga o‘tkazishga xizmat qiladi.

Ushbu murakkab uslubiy tizim talabalarda zamonaviy pedagogik ko‘nikmalarni shakllantirish, ijodiy imkoniyatlarni ochib berish hamda tanqidiy tafakkur qobiliyatini rivojlantirish uchun mustahkam asos vazifasini bajaradi.

Texnologiyada mavzular, ta’lim usullari va kurslarning o‘zaro muvofiqlashtirilishi bo‘lajak pedagoglarning professional faoliyati uchun zarur bo‘lgan barcha malakalarni rivojlantirishni ta’minlaydi.

Mantiqiy tafakkurni shakllantirish va rivojlantirish jarayonida insonning mavhum fikrlash, turli muammolarni hal etish hamda to‘g‘ri qaror qabul qilish qobiliyatlari sezilarli darajada mustahkamlanadi. Ushbu jarayonni samarali amalga oshirish uchun quyidagi yo‘nalishlardan foydalanish maqsadga muvofiq: - mashqlar va o‘yin faoliyatlari: jumladan, mantiqiy jumboqlar, matematik yo‘nalishdagi masalalar hamda strategik karakterga ega o‘yinlar; - tahlil qilish ko‘nikmalari: vaziyatlarni chuqur o‘rganish va turli xil yechim variantlarini izlab topish; - fikr yuritish usullari: deduktiv va induktiv tafakkur metodlarini o‘rganish hamda amaliyotda qo‘llash.

Mantiqiy tafakkurni rivojlantirish jarayoni quyidagi usullar orqali amalga oshirilishi mumkin:

- faol o‘qitish metodlari: mustaqil fikrlashga undaydigan savollar va topshiriqlardan foydalanish;

- muammoli vaziyatlarni yaratish: muammolarni yechishga yordam beruvchi sun'iy vaziyatlarni shakllantirish va ularni tahlil qilish;

- muloqot va munozaralar: o‘z fikrlarini asoslash va boshqalarning fikrlarini tanqidiy baholash imkonini beruvchi dialogik muhit yaratish.

Bo‘lajak pedagoglarga mustaqil ravishda bilim olish va o‘z faoliyatini tahlil qilish imkoniyatlari berilishi zarur. Bu jarayonlar mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi:

- mustaqil topshiriqlar: talabalar mustaqil ravishda yechishi kerak bo‘lgan mantiqiy va tahliliy topshiriqlar bilan ta'minlanishi lozim;

- refleksiv faoliyat: har bir mashg‘ulotdan so‘ng o‘z bilim va ko‘nikmalarini tahlil qilish orqali o‘qituvchilar o‘z mantiqiy fikrlash jarayonini rivojlantiradi.

Interaktiv va hamkorlikda o‘qitish. Interaktiv o‘qitish usullari, jumladan, guruh bo‘lib ishlash, munozaralar, debatlar va kollaborativ o‘quv faoliyati mantiqiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga katta hissa qo‘shadi. Bu usullar orqali talabalar bir-birlarining fikrlarini tahlil qilish va mantiqiy xulosalar chiqarishga o‘rganadilar.

Ko‘rgazmali vositalar va texnologiyalar. Mantiqiy fikrlashni rivojlantirish uchun ko‘rgazmali vositalar va texnologiyalar keng qo‘llanishi kerak. Masalan: vizual mantiqiy diagrammalar: ma'lumotlarning vizual tahlili uchun grafiklar va diagrammalarni qo‘llash o‘quvchilarning tahliliy ko‘nikmalarini oshiradi;

E-texnologiyalar: raqamli mantiqiy mashqlar va interaktiv dasturlar yordamida mantiqiy tafakkurni mustahkamlash.

O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar. Bo‘lajak pedagoglarni tayyorlashda o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasidagi samimiy va o‘zaro ishonchli munosabatlar yaratilishi muhimdir. Bunday muhitda o‘quvchilar o‘z fikrlarini erkin ifoda qilish va mantiqiy fikrlash jarayonlarini rivojlantirishga ko‘proq moyil bo‘lishadi.

Metodik qo‘llanmalar va adabiyotlar. Bo‘lajak pedagoglar uchun mantiqiy tafakkurni rivojlantirishga yo‘naltirilgan maxsus metodik qo‘llanmalar va o‘quv adabiyotlari bilan ta'minlash zarur. Bu ularga ta'lim jarayonida mantiqiy yondashuvlarni amalda qo‘llashga yordam beradi. Bu pedagogik shart-sharoitlar bo‘lajak pedagoglarni mantiqiy fikrlashga tayyorlashda muhim rol o‘ynaydi. Ularning mantiqiy tafakkurini rivojlantirish o‘quv

jarayonining samaradorligini oshiradi va pedagoglarning kasbiy faoliyatida muvaffaqiyat qozonishlariga zamin yaratadi. Bo‘lajak pedagoglarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirish juda muhim, chunki u ta'lim jarayonida o‘quvchilarga bilimlarni samarali yetkazib berish, ularning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish va ta'lim sifatini oshirish uchun zarur bo‘lgan bir qator vazifalarni bajarishga yordam beradi.

Mantiqiy tafakkurni rivojlantirish uchun qo‘llaniladigan usullar pedagogning kasbiy faoliyatini yanada samarali qilish va ta'lim berish jarayonini yuqori darajaga ko‘tarish uchun muhim ahamiyatga ega. Mantiqiy tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan usullar pedagog faoliyatini optimallashtirish va uning mantiqiy tafakkurini rivojlantirish uchun qo‘llaniladi. Bu usullar quyidagilardan iborat:

1. Muammoli ta'lim: bu usul o‘quv jarayonida muammoli vaziyatlarni yaratishga asoslanadi. O‘qituvchi o‘z-o‘zidan hal qilinmaydigan muammolarni taqdim etadi va ularni tahlil qilish uchun o‘quvchilar bilan birgalikda mantiqiy fikrlash orqali yechim izlaydi. Bu jarayon o‘qituvchining o‘zi uchun ham muhim bo‘lib, uning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. 2. Tanqidiy tahlil va refleksiya: o‘qituvchilarga o‘z faoliyatini tahlil qilish, natijalarni baholash va xatolarni aniqlash uchun vaqt ajratish kerak. Tanqidiy tahlil o‘qituvchiga o‘z faoliyatini takomillashtirish imkoniyatini beradi, refleksiya esa uning mantiqiy tafakkurini chuqurlashtiradi. 3. Loyihalash va rejalashtirish: darslarni rejalashtirish va loyihalash o‘qituvchining mantiqiy tafakkurini tizimlashtiradi. Bu jarayonda o‘qituvchi o‘z fikrlarini aniq, izchil va mantiqiy tartibda ifodalaydi, bu esa uning tafakkur jarayonini rivojlantiradi. 4. Muloqot va hamkorlikda ishlash: jamoaviy ish va muloqot jarayonida o‘qituvchi o‘z fikrlarini boshqalar bilan baham ko‘radi, bu esa uning mantiqiy tafakkurini rivojlantiradi. Boshqa o‘qituvchilar bilan hamkorlikda muammolarni muhokama qilish, tahlil qilish va yechim topish jarayonlari o‘qituvchining fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Didaktik usullar o‘qituvchining mantiqiy tafakkurini rivojlantirish uchun muhim vositadir. Bu usullar o‘quv materiallarini samarali o‘zlashtirish va tahlil qilish imkoniyatini beradi: 1. Mantiqiy masalalar va topshiriqlar: darslarda mantiqiy masalalar va topshiriqlardan foydalanish o‘qituvchining mantiqiy tafakkurini rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, matematik masalalar, mantiqiy ketma-ketliklarni aniqlash kabi vazifalar o‘qituvchiga mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda yordam beradi. 2. Krossvordlar va boshqotirmalar: talabalarga krossvordlar va boshqotirmalar tayyorlash orqali pedagog o‘zining mantiqiy tafakkurini sinovdan o‘tkazadi. Bu jarayon pedagogni ijodiy va mantiqiy fikrlashga undaydi, natijada uning mantiqiy tafakkuri rivojlanadi. 3. Sxemalar va diagrammalar yaratish: o‘quv materiallarini sxema va diagrammalar yordamida ifodalash pedagogning fikrlarini tizimlashtirish va mantiqiy bog‘liqliklarni aniqlashga yordam beradi. Bu usul o‘quv materiallarining murakkabligini tushunish va ularni sodda va tushunarli shaklda ifodalashda qo‘l keladi. 4. Muammoli savollar va muloqot: dars jarayonida muammoli savollarni berish va talabalar bilan birgalikda ularni muhokama qilish pedagogning mantiqiy tafakkurini rivojlantiradi. Bu jarayonda pedagog o‘z fikrlarini aniq va izchil ifodalashi, talabalar bilan hamkorlikda yechim topishi lozim bo‘ladi.

1. Авлиякулов Н.Х., Мусаева Н.Н. Янги педагогик технологиялар. – Т.: Янги аср авлоди, 2003. – 190 б.
2. Азизходжаева Н.Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. – Т.: “Фан ва технологиялар” нашриёти, 2006. – 186 б.
3. Алексеева О.В. Логическая подготовка младших школьников при обучении математике: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. - М.: Из-во МПГУ, 2000. -25 с.
4. Бабкин С.А. Интеллектуальная собственность в Интернет. – М.: АО “Центр ЮрИнфо”, 2006. –С.512.
5. Байбаева М.Х. Касб-хунар коллежи ўқувчиларининг мустақил ишларини ташкил этишда педагогик технологиялардан фойдаланиш методикаси: Педагогика фанлари номзоди. ... дисс.Автореф. – Т., 2012. – 23